

פרוטוקול מס' 5/ד

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה ביום ג',
כ"א בחשוון, תשי"ט - 4.11.58
בשעה 11.00.

ג. כ. ה.

- חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
- ר. הקטין
- ס. זוארץ
- ח. סגור-כהן
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- ר. צברי
- י. קליבנוב
- א. רוזאל-נאור

מר שריד - משנה למנהל הכללי, משרד החינוך

מוזמנים:

- א. שאלות ותשובות;
- ב. דיון על פתיחת שנת הלימודים תשי"ט.

סדר-היום:

=====

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

איתה אתמול משלחת סטודנטים מהטכניון, אשר
ביקשה שהוועדה תטפל בענינם באופן דחוף. בעיית שכר הלימוד בטכניון
עומדת על סדר-יומם של הוועדה סחר. לדעתי אין הכרח להקדים את הדיון בה
להיום. אבל אני חייבת להביא בפני הוועדה את בקשת המשלחת, שוחחתי עם
ר/א דורי ואמסור לוועדה את האינפורמציה שקיבלתי ממנו. לאחר מכן תחליט
הוועדה אם להזמין מישהו בענין זה.

אינני חושב שיש צורך להקדים את הדיון להיום.
באשר נקיים סחר את הברור, רצוי שגם משרד

י. סמילנסקי:

החינוך יהיה מוכן לו.

ה. ח. ה.

הוועדה תקיים את הברור בשאלת שכר-הלימוד
בטכניון סחר, כפי שנקבע בסדר-היום.

בסקירתו אמר ד"ר אבידור שעומדים לפתוח כיתה
סטנדרט נוספת לטורים ערביים, האם מתקבלים

ג. הקטין:

לסטנדרט זה בעלי השכלה עממית או בעלי השכלה תיכונית בלבד? האם מקפידים
על השכלת המועמדים או האם מקבלים מי שמתרשמים ממנו כי ראוי ללימודים?

זו שנה שניה מתקיים בחיפה בית ספר תיכון ערב
המנוהל על-ידי טורים בהתנדבות, לא תמורת שכר. שמחתי לשמוע שגם בירושלים
יש הצעה לפתוח בית ספר כזה. האם ידוע למשרד החינוך מהי תכנית הלימודים
כו ותוך כמה שנים יכולים התלמידים לבחור בברור? האם בית-הספר
נתון לפיקוחו של משרד החינוך והאם המשרד תומך בו בצידוד ובדברים אחרים?

ד. הקטין:

מהו המצב באותם בתי ספר במל-אנטיב בהם חלק מההורים לא שילמו אגרה ועירייה תל-אנטיב תובעת מילדיהם כי יחזירו את ספרי-הלימוד? אני סבורה שזהו דבר פגום מאד, כי ילדים אינם צריכים לשמש אמצעי לחץ על ההורים לתשלום האגרה.

א. רוזיאל-נאורה:

בעתון "חרות" פורסמה ביום ו' האחרון כתבה על בתי-ספר בכפרים הערביים בגליל, שלוותה בתצלום שער של ספר שמשתמשים בו בבתי-הספר הללו. לפי התצלום מסתבר שספרי הלימוד באים מלבנון. האם ידוע למשרד החינוך על שימוש בספרי לימוד ערביים מחוץ לאלה שמשרד החינוך מספק? האם נכון שמביאים ספרי לימוד ערביים מארצות ערב ומשתמשים בהם ברשות או ללא רשות והאם ידוע למשרד תכנם של הספרים?

ב. צברי:

מדוע תלמידים בני עולים מעדות המזרח הנכנסים לכיתה י"א או י"ב אינם זוכים לסטיפנדיות מהקרן המשותפת? ידוע לי מקרה של תלמידה שנכנסה לכיתה י"ב ונאמר לה שלא לה שנכנסים לכיתות הגבוהות לא ניתנות סטיפנדיות. לדעתך, זוהי גישה בלתי-נכונה.

מדוע תלמידות בתי סדר לגבנות אינן מקבלות מענקים או הלוואות דוגמת אלה הניתנים לתלמידי בתי-סדר למורים?

אינני סבורה שמספר הגבנות במדינה כה רב עד כי אין צורך לתמוך בהן.

ידוע לי על פיטורי מורה בלתי-מוסמך לאחר 8 שנות עבודה. משרד החינוך פונה מדי פעם למורים בלתי-מוסמכים בדרישה כי יעמדו בבחינות השלמה. אם יש מורים שלא עמדו בבחינות אלו, מדוע החזיקו אותם בעבודה 8 שנים? מדוע לא עשו זאת קודם לכן - כדי שהאנשים לא ישארו ללא פרנסה אחרי שנות עבודה כה רבות? מהי מדיניות משרד החינוך בשטח זה? אני יודעת שמדי שנה מקבלים לעבודה מורים בלתי-מוסמכים. מדוע, אם כן, מפטרים את הוותיקים?

נתקלתי בעובדה שדווקא אותן מורות שסיימו סמינר של צה"ל נשלחות לישובי-ספר. ידוע לנו כי הסמינר של צה"ל מקנה להן ידיעות מצומצמות בלבד ולכן רצוי היה שדווקא הן תמצאנה ליד המרכזים הגדולים לשם השלמת ידיעותיהן. אני גם מטילה ספק אם לאור ידיעותיהן המצומצמות שרכשו בסמינר צה"ל, תוכלנה להקנות את הידיעות הדרושות לילדי הספר, שלהם בייחוד דרוש טיפול רב יותר. מדוע, אם כן, נוקט משרד החינוך גישה זו?

ט. זוארץ:

בשנים שעברו נהג משרד החינוך לתת שעורי עזר לתלמידים מפגרים. קראתי שגם השנה מתכווננים לעשות זאת. האם התכנית תוצא לפועל בימים הקרובים, כי אנו מתקרבים כבר לחנוכה ובינתיים ילדים רבים מתקשים בקריאה?

י. שריד:

נפתח סמינר ערבי לבוגרי בתי-ספר תיכוני ולהם בלבד. בכך שונה הוא מהסמינרים למורים ערביים שהיו עד כה. אותן הדרישות המוצגות למועמדים לסמינרים היהודיים נדרשות עתה לגבי מועמדים לסמינר הערבי, מפני שהגענו למצב שיש בוגרים רבים של בתי-ספר תיכוניים ערביים הרוצים ללכת להוראה. מספר המועמדים יגיש את השנה עלה על מספר התלמידים שנתקבלו. ד"ר אבי דוד ציין שיתכן ונוכל לפתוח בסמינר גם כיתת בנות לבעלות תעודת-בגרות. אולם מספר המועמדות היה קטן, כי לא רב מספר הבנות ביינו בוגרות בתי-ספר תיכוניים ערביים.

אשר לבית-הספר התיכוני ערב בחיפה

הסנוהל בהתנדבות על-ידי מורים ועל תכנית לפתוח בית-ספר סמוג זה גם בירושלי לא ידוע לי על פניה כלשהי למשרד החינוך בבקשת תמיכה. אוכל לברר אם היתה פניה כזאת.

בית הספר בחיפה נבדל מבתי-ספר תיכוניים

אחרים של ערב רק בזה שליש מודים בו חיצים. כמו בכל בתי-ספר תיכוניים של ערב, מיועד אף הוא לנערים עובדים ותכנית הלימודים מבוססת על 4 שנות לימוד, שבסיומן ניגשים לבחינות הבגרות. ברור שמספר הנכשלים שם גדול יותר, כי במקום ללמוד 7-6 שעות בנוקר, לומדים הם רק 4 שעות בערב. אבל רבים עומדים במינות ואלה הנכשלים בפעם הראשונה, מנסים בשניה ונשלישית ובסופו של דבר רובם מקבלים תעודת-בגרות. אני מניח שהמפקחים שלנו

מר שריד:

מבקרים בבית-ספר זה ויודעים מה ומתו. עיריית חיפה נותנת לבית-הספר את הבנין, דואגת לנקיון וכל שאר הדברים. בכל אופן, אגור את הפוטיים.

אשר לתשלום האגרה, נהגה עיריית תל-אביב בדרך כלל בליברליות רבה מאד. למעשה ניתנו ספרי הלימוד גם לאלה שלא שילמו את האגרה. פעם ניסו לא לתת ספרים וקפה מהומה גדולה. הפעם ניסתה העירייה ללכת עם מקל-נועם והספרים חולקו. בין אלה שלא שילמו, יש לא רק מחוסרי-יכולת אלא גם מחוסרי-דבון. לא שמעתי שהעירייה הודיעה כי בחנוכה תיקח את הספרים אם האגרה לא תשולם. בכל אופן, אם זה נכון - נדאג לכך בחנוכה. אני מניח שזה יידחה בינתיים עד פורים. העירייה מנסה להפעיל לחץ, אבל אינני מתאר לי שתיקח את הספרים. אך איננו יכולים לשאול את העירייה אם האיום שלה רציני או לא. לפי שיקול דעתי מתאר אני לעצמי שהעירייה לא תיקח את הספרים, אלא או לי תעמיד חלק מההורים לדין. חלק מההורים בוודאי ישלמו את האגרה עד חנוכה, ולחלק בוודאי תותר העירייה על התשלום.

ביחס לספרי הלימוד בבתי-הספר הערביים, ידוע לי שהיתה איזו פניה והיה גם שיפול במשרד החינוך. אני רוצה לראות את החומר בקשר לזה ועל כן אשיב על השאלה באחת הישיבות הקרובות.

אני צריך לברר גם את השאלה של חה"כ צברי ביחס לאי-מתן סטיפנדיות לבני עולים מעדות המזרח הנכנסים לכיתה י"א או י"ב.

אשר לאי-מתן תמיכה לגבנות - אנו נותנים תמיכה לתלמידי בתי-מדרש למורים, כי אנו מעוניינים להגדיל את מספר המורים. אין אנו מעוניינים להגדיל את מספר הגבנות, כי כבר כיום יש מספר גבנות מחוסרות-עבודה. אף ללא מתן תמיכה לתלמידות בתי-מדרש לגבנות, מספר הלומדות שם יענה על הצרכים בשנים הבאות. במשך הזמן עומדים אנו לצמצם בפיהם ניכרות את כיתות הגבנות. איננו יכולים לעודד הליכה לבתי-מדרש לגבנות ואחר-כך להשאיר את הגבנות ללא עבודה.

שאלת פיסורי מורים בלתי-מוסמכים היא שאלה נכבדה מאד ויש לנו עכשיו בירור ודין-ודברים עם מרכז המורים ביחס אליה. עמדת משרד החינוך היא שמורה בלתי-מוסמך אינו רוכש לו קביעות. מרכז המורים חולק על כך, ושוען ש-5 שנות עבודה צריכות להקנות קביעות. משום כך מתנהל עכשיו משא-ומתן בינינו.

מרכז המורים הציע לנו הצעה שהיא לכאורה טובה מאד, אבל למעשה אינה מציאותית. הוא אמר כי לא יתנגד אם נפטר מורים בלתי-מוסמכים, אך אם לא נפטר אותם הם ירכשו קביעות לאחר 4-5 שנות עבודה. משרד החינוך אמר על כך כי כל עוד קיים מחסור במורים אין אפשרות לפטר אלף מורים, ולפי הצעת מרכז המורים פיתח הדבר הנצחת המורים הבלתי-מוסמכים בבתי-הספר. משרד החינוך שוען שמורים בלתי-מוסמכים אינם יכולים לרכוש קביעות, אך המשרד יהיה בוודאי מוכן להגיע להסדר לגבי מורים בלתי-מוסמכים שחטר להם מקצוע אחד בלבד, כי כאלה בוודאי יוכלו לעמוד בבחינה אחת.

אין אנו מפתרים כל מורה בלתי-מוסמך, אלא רק אותו מורה שגם נכשל בעבודה. אנחנו מתחילים לבדוק את התיקים של 8 שנות עבודה. אמנם המורים הללו נכשלו כבר לפני 3-4 שנים, אבל תמיד אמרנו מתוך רחמים שניתן להם עוד שנת-נסיון. אך בסופו של דבר מביעים הדברים למצב שהמורה אינו יכול יותר להכנס לכיתה. לאחר שבדקנו את כל מקרי הפיסורים של שנה זו, נתברר שהיה מורה שפוסר לאחר 8 שנות עבודה. אני סבור כי לא נהגנו בסדר, אבל כל הזמן המתנו בסבלנות וקיווינו שאולי ישתפר בעבודתו.

אנו עושים עכשיו סקר כדי לקבוע את המספר המדוייק של מורים בלתי-מוסמכים לפי דרגות השכלתם, מספר שנות עבודתם וחוות דעת המפקחים על כל אחד מהם. עלי לציין שכבתי-ספר ממלכתיים המצב בשטח המורים טוב יותר; בבית-ספר ממלכתי-דתי הוא עדיין רציני. אנו יודעים שלקראת השנה הבאה נאלץ לפטר את המורים הבלתי-מוסמכים העובדים כבר 3-4 שנים ושחוות-דעת המפקחים עליהם אינה טובה ביותר, כדי שלא נסתבך עם מרכז המורים וגם לא נגרום רעה למורה, שמקבל א מנת פיצויים, אבל לא ננקל מוצא עבודה אחרת. כנראה שמספר המפוטרים יהיה רב.

א.ו.

הינ"ר ש. פרמץ:

ד"ר אביגדור אמר שהגענו לדו"ח מסויי במספר המורים לכיתות א' וב'. האם מד משרד החינוך לעתיד היא עידוד - באמצעות מענקים וגימלות נוספות - מורי לכיתות ז' - ח'?

מר שריד:

יתכן. פתחנו עכשיו בסמינרים מגמה למורי כיתות א' - ב', מגמה למורי הכיתות הבינוניות ומגמה למורי כיתות ז' - ח'. רצוננו הוא להנהיג במשך הזמן שנת לימודים שלישית לאלה שירצו להורות בכיתות ו' - ח'. בנסיון של מגמות הוחל רק השנה. יתכן ובעבור שנה, לאחר שזאה את התוצאות, נצטרך להגביר את מתן המענקים לאלה שיכשירו עצמם להוראה בכיתות הגבוהות.

חוזרים בענין שעורי-העזר לילדים מפגרים נשלחו כבר לפני שבוע לכל מפקחי המחוזות והם מחלקים עתה את מכסת השעורים בין בתי-הספר.

אשר לשאלת הה"כ צברי ביחס לבהגרות הסמינר של צה"ל הנשלחות לישובי-עולים - יש הוראה שכל בוגרת סמינר כלשהו צריכה ללכת לספר. אך למרות הוראה זו רוב הבוגרות אינן הולכות לספר. הולכות לשם מורות במדים, ולפי ההסכם בין משרד החינוך ומשרד הכחון. יש מורות רבות מבין בוגרות סמינרים אחרים שויתרו על העבודה כדי לא ללכת לספר וממתינות למקום עבודה במרכזי הארץ. בכל אופן, אין לנו יכולים לנהוג בדרך יוצאת מן הכלל ביחס לבוגרות סמינר צה"ל ולא לשלוח אותן לספר.

הינ"ר ש. פרמץ:

נתחיל עתה בדיון על סקירת מנהל משרד החינוך על פתיחת שנת הלימודים

תשי"ט.

ר. הקטין:

שאלתי הראשונה היא ביחס למורים. זה שנים מספר מתחבטים אנו בבעיית המורים ובעיה זו לא תרו מסדר-יומנו אם אכן תבוא אלינו עליה חצויה. אין ספק שאז נצטרך להכניס למערכת ההוראה גם אנשים שאינם מוכשרים למדי לתפקיד זה, ולא רק מבחינת ההשכלה הפורמלית הנדרשת ממורה בכיתה זו או אחרת. ידוע לי שיש רצון להעלות את-המת המורים. אולם לצערי הרב מכמה מקומות, בעיקר מישובי עולים, הגיעו הדים שחלק מהמורים הנמצאים שם הם ברמה נמוכה מאד.

בין המוסדות להכשרת מורים יש כמה מוסדות שתקופת הלימוד בהם היא רק שנה אחת. אם ההנחה היא ששתי שנות הכשרה הן המינימום הנדרש קמורה, מדוע משלימים אנו עם קיום מוסדות המכשירים מורים תוך שנה אחת? מה גם שידוע לנו כי דווקא המורים הלומדים במוסדות הללו ישלחו ללמד בקרב ילדי העולים בישובי ספר, שהם ילדים קשים הזקוקים למורה שמצוייד בידיעות ובכל אותן הסגולות שמקנה אותן סמינר של שנתיים לפחות.

אנו צועדים קדימה בשטח הכשרת המורים ואחוז המורים הבלתי-מוסמכים הולך ופוחת. מדוע לא להעמיד גם את המוסדות המכשירים מורים ולישובי ספר על תקופת לימוד של שנתיים, כדי שבוגריהם יהיו מוכשרים יותר להוראה? ביקרתי בתי-ספר בישובי עולים ושמעתי שם זעקה מצד מורה יותר מוכשר העובד באותו בית ספר. הוא שאל מדוע דווקא לילדים אלה מגיע מורה פחות מוכשר. לדעתי, את הדבר הזה עלינו לתקן.

למה מתכוונים כאשר אומרים: מורים לכפר? הרי אין אנו מבארים את הכפר שלמה דוגמת הכפרותסיה הצארית, ופשהם כדוגמת הכשרת המורים לכפר צריכה להיות אצלנו ברמה נאותה.

המורה בכפר צריך לקבל הכשרה מתאימה כדי שיוכל להורות גם את מקצועות

הינ"ר ש. פרמץ:

החקלאות.

א.ד.

ר. הקטין:

יש לי גם בענין זה דעה, אך לא על
כך אני מדברת עכשיו.
הייתי רוצה שמשרד החינוך יקח ענין
זה לתשומת-לבו וישקול בכובד-ראש כיצד להבטיח לכל חלקי האוכלוסיה את
המורה הטוב ביותר.

אשר לתנאי ההוראה, דווקא מורה
שהכשרתו אינה מושלמת זוכה לקבל את הכיתה המאוכלסת יותר. יש במדינה
מאות כיתות שמספר התלמידים בהן הוא מעל ל-50. אינני מתארת לי כיצד
בכיתה זו יכול המורה לראות כל ילד. דווקא במקומות הפחשלים ביותר
יש כיתות גדולות. באופן כזה נוצרת בעיית ילדים מפגרים ששום כיתה ט'
לא תצליח לפתור אותה. כיתה ט' יכולה לבוא לשם תוספת השכלה, אך לא
כדי למלא את החסר שלא ניתן לילדים בכיתות הנמוכות. מוטב לקיים שתי
מסגרות ובלבד ללמד בכיתות יותר קטנות, מאשר ללמד במסגרת אחת בכיתה
מאוכלסת מדי. אני יודעת שפתרון בעיית הכיתות הגדולות תלוי בתקציב.
אבל אנו עושים דברים שונים, כאשר מתגבשת ההכרה כי יש הכרח בהם.
אני חושבת שעל-ידי הקטנת הכיתות אפשר היה לחסוך שעורי עזר רבים.

הכיתות הגדולות הן לאו דווקא
כישובי עולים, אלא בעיקר

הינו"ר ש. פרסיה:

בפרברי הערים.

אין זה משנה לגבי עצם הבעיה היכן
כיתות אלו נמצאות.

ר. הקטין:

בכל אופן, קיום כיתות מאוכלסות
מדי גורם לתופעה של ילדים מפגרים. משרד החינוך מוציא מדי שנה מאות
אלפי לירות על שעורי-עזר. אך שעורים אלה ספק אם יכולים לתקן את המעוות
ובוודאי אינם יכולים לשחרר את הילד המפגר מתסביך הנחיתות שנוצר אצלו.
עקב הפיגור. מוכרחים לחפש דרך לתיקון המצב.

לא שמענו בסקירה מה נעשה בשטח

בתי-תלמיד להכנת השעורים בגמר הלימודים. זהו מוסד חשוב מאד, אך
בניקורי בכמה בתי-ספר בשכונות לא ראיתי כי הוא קיים. במידה שיש
תכנית לפתוח בתי-תלמיד, יש לדאוג בזמן החופש לכך שייפתחו במועד
הנכון.

מה נעשה בשטח הגדלת הספריות בבתי

הספר? כידוע, קיימת ליד בית הנשיא קרן למטרה זו.

לא שמענו מד"ר אבידור על מצב

הכיתות הטרומ-מקצועיות. האם בכוונת משרד החינוך להגדיל את מספרן
או להסתפק בקיים?

ידוע כי שתי הבעיות הקשות ביותר

המתעוררות בחינוך המיוחד הן בעיית השיכון ובעיית אנשים המוכשרים
לטפל בילדים קשיי-חינוך. האם חלה התקדמות בשטח זה?

דברי ד"ר אבידור על החינוך בקרב

המעוטים לא שיקפו את המציאות.

הייתי רוצה לדעת באיזו מידה

הניקור בבתי-הספר גיטוריים הוא סדיר וכיצד בודקים את הדבר. ביקרתי
הנוקר בשכונת קטמון בירושלים וראיתי עשרות ילדים בגיל בית-ספר משחקים
ליד הבתים. יתכן שהם לומדים במסגרת השניה, אך יתכן גם שאינם מבקרים
בבית-הספר. רצוי היה לדעת מה המצב בשטח זה. אני יודעת כי גם ארוחת
הצהרים מהווה גורם משיכה לבית-הספר. האם ארוחת צהריים ניתנת בכל בתי
-ספר בהם הילדים זקוקים לה?

א.ו.

דברי:

נראה לי שסקירת ד"ר אבידור היתה מצומצמת ביותר והייתי רוצה לשמוע

דברים נוספים בנושא זה.

ברצוני ליחד את הדיבור על החינוך היסודי, כולל גני-הילדים. לא פעם דיברנו ואף העלינו את הדרישה להוריד את הגיל המינימלי של חינוך חובה בגן, כדי שבמקומות מסוימים, בישובי עולים ושכונות עולים, יתקבלו לגן גם ילדים צעירים יותר. לא שמענו בסקירה שום דבר על הבעיה בענין זה. אני חושבת כי הנמכת גיל הגן היא אחת הבעיות היסודיות ואחת הדרכים החשובות לשיפור הישגי הילדים בבית-הספר.

אני מברכת על כך שמשנה הבאה תיידרש מכל מועצת לסמינר גננות תעודת-בגרות. אני חושבת כי זהו תיקון חשוב מאד, מפני שההסתפקות בשלוש שנות לימוד תיכון במקום תעודת בגרות גרמה להורדת הרמה בקרב הגננות. בארצות אחרות נדרשת דווקא מהמורים לילדים בגיל רך השכלה מקצועית הרבה יותר גדולה מאשר ממורים לכיתות יותר גבוהות ואילו אצלנו הנוהג הוא הפוך: דווקא ממורים בכיתות הנמוכות - שם הבעיות רבות - דורשים פחות.

יחד עם זאת יש לחשוב גם על העלאת הרמה בקרב הגננות העוסקות כבר במקצוע. התיקון המוצע עלול ליצור פער בינו לבין הגננות בעתיד. לחיסול הפער הזה יש לקיים קורסים לגננות החסרות תעודת-בגרות, כשם שיש קורסים למורים בלתי-מוסמכים.

מלים מספר על הקשר בין גיני הילדים ובין בית-הספר היסודי. היתה בזמנו ועדה שדנה בבעיית ההשארות ונסיחה הצעה להקים חטיבה נסיונית אחת של גן ילדים עם כיתה א'. מה נעשה בשטח זה? אני חושבת שחטיבה כזאת עשויה להקל על הילדים את המעבר הקשה מהגן לבית הספר.

מתוך דברי מורים העובדים בכיתות א' משתמע בזמן האחרון שאי-אפשר לדרוש מהילדים בכיתה זו דברים שהיו דורשים מתלמידי כיתה זו לפני כמה שנים. נעשים עכשיו ניסויים לשיפור המצב, אך אינני יודעת אם ניסויים בכיתה א' יראו מהי הדרך. אני חושבת שזאת הבעיה בכיתה א' תלויה בגן הילדים וכן בסביבה סמוכה בא הילד. אולי צריך לחשוב על שינוי גיל הכניסה לבית-הספר. כיום דורשים מכל ילד בן 6 להכנס לבית-הספר. אך לא כל ילד בגיל זה מוכן כבר ללימודים בבית-הספר. יתכן שקביעת מועד הכניסה לבית-הספר אינה צריכה להידת תלויה בגילו של הילד, אלא ביכולתו להסתגל ללימודים. לא נוהגים לערוך אצלנו בדיקות פסיכוטכניות לילדים לפני כניסתם לבית-הספר. אני יודעת שבסביבה מסוימת, בחשלת, נרשמו לבית-הספר ילדים שעוד לא מלאו להם 6 שנים, אך לפי החוק מותר להם להרשם ובתי-הספר מעוניינים בתלמידים.

אני חושבת שיש מקום למחשבה כי לא כל ילד בן 6 מוכן כבר מבחינה נפשית ללימודים בבית-הספר. יש ארצות כמו בלגיה וארה"ב, בהן מתקבלים לבית-הספר החל מגיל 7. מדוע דווקא אצלנו, כאשר ילדים רבים באים משכבות מסוימות, המהוות עכשיו חלק גדול של האוכלוסייה, צריכים להתחיל את הלימודים בגיל 6? ילדים כאלה צריכים להשאיר בגן עד גיל 7. צריכה להיות פעולת הסברה בקרב ההורים בכיוון זה. המציאות נשתנתה ובעקבותיה צריך להשתנות גם החוק.

לא שמענו בסקירה על הפיקוח בבתי הספר. ברצוני לדבר עתה על כך ועל ההדרכה - שתיהן בעיות כאובנות מאד. הפיקוח אצלנו הפך לביקור של המפקח אצל המורה פעמיים בשנה, אפילו אם זהו מורה מתחיל. המפקח מעיר למורה הערות על עבודתו, אך המורה נשאר ללא כל הדרכה וללא כל כתובת אליה יוכל לפנות. עכשיו רוצים לצאת ידי חובה על-ידי ניסויים.

קיימת הדרכה נרחבת.

היו"ר ש. פרסיץ:

או.

ד. צנר:

בירושלים אין כל הדרכה והסודות מתלבטות בחוסר-ידיעה. אין להסתפק בהרצאה חד-פעמית של מפקח. יתכן שהפיקוח שלנו צריך להיפך להדרכה. הניסויים טובים, אבל אין בהם תועלת אם אין הם צותנים למורה אפשרות-יועץ. יתכן שהסמינר צריך לתת למורות הדרכה מספקת.

מדוע אנו נוקשים גם בשיטות הפיקוח וההדרכה? כיום ישב המפקח למשרד. גם זאת יש לשנות. הפיקוח צריך להאפך להדרכה, כדי שלמורה יהיה למי לפנות ולא רק לשמוע ממנו הערות.

גם גישת המפקחים לבתי-הספר מוזרה מאד. לבתי-הספר הוותיקים בעלי המסורת שולחים את המורים הטובים ואילו לבתי-הספר נשכונות, באותה העיר עצמה, שולחים מורות חדשות. במסוה לדאוג למקומות נחשלים, דואגים לבתי-הספר המסודרים, בהם אין אולי צורך במאמצים כה רבים. המורות מתחילות גם לברוח מהמקומות הקשים יותר. גם מבחינת הבנינים הדאגה לבתי-הספר הנחשלים היא מן הגדועות ביותר. אינני יודעת מדוע זה כך. אני סבורה שגם זה נגזר על-ידי אשיגרה. בזה צריך היה להתערב מנהל בית-הספר. פעם אמרו שמנהלים צריכים לשמש גם כפדריכים. אבל הדבר נכשל. יש אצלנו הרבה מנהלים ותיקים שצריך היה כבר להחליפם. גם המנהלים מהווים גורם במצב בית הספר. אינני יודעת אם קיים פיקוח על המנהלים. אילו מנהל היה דואג לבית-הספר, גם המורים היו אולי משתגים.

לא שמענו ממנהל משרד החינוך והתרבות שהמשרד מוציא מתוכו אנשים שיעסקו במחקרים של הבעיות השונות, אלא המחקרים נמסרים למוסדות השונים. המפקחים על החינוך מכירים טוב מכולם את הבעיות והם יכולים לפתח את המחקר בצורה הטובה ביותר. לא צריכים למסור את המחקרים למוסדות אחרים ולתביח למפקחים לעמוד מן הצד, כי הם צריכים לטפל בבעיות הללו ולא אחרים. לדעתי, צריך משרד החינוך והאנשים המטפלים בחינוך לעסוק בעריכת המחקרים.

נאמר לנו שהנחלת הלשון אינה קשורה בחינוך היסודי. לדעתי, היא קשורה ואני מצטערת שלא שמענו יותר על פעולות הנחלת הלשון.

ד. נצר:

ראיתי את סקירתו של מנהל משרד החינוך כמעוררת ומבטיחה: בתי-ספר נפתחו בכל הארץ; ואם כי היו אולי תקלות במספר מקומות, הדי בהשוואה לשנים הקודמות אפשר לציין התקדמות.

אני מציעה כי לאחר הסקירה על החינוך היסודי נשמע גם סקירה על חינוך מבוגרים ועל הנחלת הלשון, כי גם אני בדעה כי חלק ניכר מהעבודה החינוכית נעשה בביתו של הילד ולהנחלת הלשון יש בה חלק רב.

לא שמענו בסקירה על החינוך המוכר. האם הוא התרחב? מהי מידת הפיקוח עליו ומה מצבו הכללי?

גם על גני הילדים שמענו רק מספרים כוללים. הייתי רוצה לדעת אם במסגרת חוק חינוך חובה נזקקו גם השנה לגני ילדים של ארגוני הנשים, או שהסתפקו בעיקר בגני ילדים עירוניים וממלכתיים. אם נזקקו - מה הם היחסים עם ארגוני הנשים וכיצד נעזרו בהם.

ידוע לי שהיתה ועדה לבעיות גן הילדים, אשר הוציאה מסקנות לגבי שנת תשי"ט. באיזו מידה מוגשמות מסקנותיה? מגמת הוועדה היתה להעמיד את הגן על שנתיים: על הגילים 4 ו-5, בשיתוף עם ארגוני הנשים או על הגילים 5 ו-6, בשיתוף עם הרשמיים המקומיות. לא שמענו דבר על הנעשה בשטח זה.

בביקורינו בבתי-הספר התעכבנו לא פעם על העבודות העונתיות בישובים החקלאיים. המפריעות לביקור סדר של הילדים בבית הספר. קטיף הכותנה, למשל, בו מעסיקים ילדים מכיתות גבוהות של בית-הספר היסודי, נעדר בעת פתיחת שנת הלימודים. האם קיים איזה תכנון בקשר לזה, כדי שהקטיף לא ישבית את הילדים מלימודיהם וכדי שהילדים יוכלו מצד שני לעבוד מספר שבועות בקטיף ולעזור למשפחות?

או.

ד. נצר:

לפעמים גורמות העבודות העונתיות להתנגשות של בית-הספר עם הבית.

שמענו בזמנו על רעיון לשנות במקצת את זמני הלימודים בבית-הספר, כדי לא להביא להתנגשות כאלו.

אינני יודעת פתרונות מניין יימצאו

מורים לספר. פתרון חלקי נמצא על-ידי שליחת המורות המגוייסות לספר. הנעיה מתחילה עם סיום שירותן, כי בדרך הטבע רוצות הן בסיום השירות לחזור הביתה. זוהי גם תופעה אנושית, במידה ומדובר הוא בבחורות צעירות ונשאלת השאלה באיזו מידה יכולים אנו לתבוע מבחורות אלו שימשיכו בספר גם לאחר השירות הצבאי. הסברה אינה מועילה במקרים כאלה.

אני סבורה שלא נמצא פתרון לבעיית

המורים לספר, כל עוד לא יהיו בספר מורים ומורות מבני המקום. זה עשר שנים כמעט קיים כבר חוק חינוך חובה ויש דור שהתחנך על-יסוד חוק זה. מהם אפשר כבר להכשיר מורים מבני המקום. אני כשלעצמי מעדיפה כי יהיה בספר מורה בלתי-מוסמך מבני המקום מאשר מורה מוסמך שיבוא לספר לתקופה קצרה בלבד.

אני מעדיפה מאד השכלה הדרושה לכל

מורה, אבל דרוש לו עוד דבר-מה נוסף. אין צורך להמתין 8 - 6 שנים כדי לקבוע אם המורים הבלתי-מוסמכים מתאימים לעבודתם. כבר כעבור שנה צייתן לראות אם אדם מתאים לתפקידי הוראה, אף אם אין לו ההשכלה הפורמלית הדרושה. מאידך, יכול להיות מורה בעל השכלה גבוהה שאין לו הנתונים הדרושים לתפקיד הוראה. לדעתי, השאלה הראשונה היא אם אדם מסוגל להיות מחנך. רק במקום השני עומדת השאלה אם הוא מסוגל לרפוש את ההשכלה הדרושה למורה.

לא הייתי רוצה כי יחס אל המורים

הבלתי-מוסמכים יהיה יחס של "הכושי עשה את שלו", כי מורים אלה עשו עבודה גדולה. לא היינו יכולים להגשים את חוק חינוך חובה הינם לולא מאות המורים הבלתי-מוסמכים שנתמו לעבודה.

ביחס לפיטורי מורים בלתי-מוסמכים,

הייתי נוסף על חוסר השכלה מתאימה מחפשת גם קריטריון שני - המצאות התכונות הנפשיות הדרושות למורה מחנך. אם יש למורה בלתי-מוסמך תכונות כאלו, צריך לראות כיצד אפשר להקנות לו את ההשכלה הדרושה. לכן פיטורי מורים בלתי-מוסמכים צריכים להתבצע על-יסוד שיקולים אינדיבידואליים ובחינת הנתונים של כל מורה ומורה.

מהי שנה בשנה יש התרוצצויות

מביב מינוי מנהלים וסגניהם. האם ההכרעה בעניין זה היא כבר בדרגה הראשונה או שהיא נתונה בידי המפקח הראשי? לדעתי, תפקידו של מנהל בית-ספר גדול יותר ואחראי יותר מתפקידו של מפקח. דברים רבים שח"כ צברי התריעה נגדם זוקפת אני על חשבון המנהלים, כי הוא צריך להיות הכתובת לסתן עצות. בדברים רבים זוקפת אני את ירידת קרנו של בית-הספר על חשבון המנהלים וסגניהם. לדעתי, דמות בית-הספר תלויה בדמות המנהל. יש מנהל המחפש לו מורים טובים ויש מנהל המחכה שישלחו לו מורים. אני בונה על מנהל בית-הספר הרבה יותר מאשר על מפקח. אינני מקבלת את ההגדרה הכוללת של מפקח, כי יש מפקחים בדרגות גבוהות.

מענינת אותי השאלה מניין בכל זאת

נאים תלמידים כה רבים לבתי-ספר לנוער עובד. ז"ר אבידור הביע סיפוקו על כך שכבר בראשית שנת הלימודים יש בבתי-ספר אלה למעלה מ-10 אלפים תלמיד. אני רוצה לדעת מניין הם באו, כאשר חוק חינוך חובה קיים כבר שנים מספר. ידוע לי כי בתל-אביב רוב הלומדים בבתי-ספר לנוער עובדים נמצאים בכיתות הגבוהות ועובדים בשעות הנוקד. יתכן כי זוהי תופעה עירונית מיוחדת. הייתי רוצה לדעת מהו המצב בארץ כולה.

לא שמענו דבר על החינוך הטרום-מקצועי.

האם הילדים שלמדו בכיתות אלו באמת חסכו שנת לימודים בהיכנסם לבתי-הספר המקצועיים, כפי שהובטח להם? האם יש המשך לכיתות אלו ומהו פרי הנסיון של שנתיים?

א.ר.

א. רוזאל-גאור:

אסתפק בשאלות, כי לא הייתי נוכחת בשעת הסקירה.

נתקלתי בפרוטוקול באימרה הידועה גם משנים קודמות, שהמצב בחינוך הממלכתי-דתי קשה יותר מאשר בחינוך הממלכתי, גם מבחינת מחסור במורים וגם מבחינת טיב המורים. מה מתכנן משרד החינוך לעשות בענין זה? לא יתכן לקבוע את העובדות מלבי להגיע לפתרון מהיר.

אין ספק כי מדרות צה"ל עשו פעולה חשובה ביותר בכל המדינה. תמתי לשמוע בדברי חה"כ צברי - שנשאר ללא הד מצד משרד החינוך - שסמינר צה"ל נותן למורות אלו כל-כך מעט. אם זה נכון, הרי יש לראותן בדרגה אחת עם מורות בלתי-מסמכות. אם זה אינן נכון, מדוע נציג משרד החינוך לא הגיב על כך? היה זמן כאשר שמענו כאן בוועדה דברי הערכה יפים מאד על סמינר צה"ל. האם בינתיים חלה הרעה בטיב הסמינר ואם הרעה זו נגרמה על-ידי טיב התלמידות הלומדות בסמינר או קשורה בסמינר עצמו?

מר שריד:

כאשר אומרים "מדרות צה"ל, הכוונה למורות במדים. חה"כ צברי דיברה על מורות בוגרות סמינר צה"ל, שלמדו בו בהיותן בצבא.

א. רוזאל-גאור:

האם רמתן של בוגרות סמינר זה כרמת המורות הבלתי-מסמכות? לאיזה סוג מורים משרד החינוך משבץ אותן - מוסמכים או בלתי-מוסמכים? אולי הן מבחינת מדרות בלתי-מוסמכות שהאיינה מועמדות לפיטורים כעבור 8 שנים, ולכן אין ליצור את הרושם שיש לנו יותר מדי מורים מוסמכים.

אשר לפיטורי מורים, אינני אומרת שיש להשאיר מורים בלתי-מוסמכים בעבודה רק במשך זמן קצר. אבל 8 שנים הן תקופה ארוכה מאד.

מר שריד:

היה רק מקרה אחד כזה השנה. קורה גם שצריך לפטר מורה מוסמך אחרי

15 שנות עבודה.

א. רוזאל-גאור:

יתכן מאד. אם תופעה כזו באמת קיימת, היא גוררת אחריה שתי שאלות: מה נעשה למען המורים הבלתי-מוסמכים כדי שיועו שהם חייבים תוך זמן ידוע לעבוד בבחינות? האם משרד החינוך אוטר למורים הבלתי-מוסמכים שהם נכנסים לעבודה על תנאי שתוך שלוש שנים, נביח, יגשו לבחינות השלמה וגם מאפשר להם תוך תקופת עבודתם לגשת לבחינות? האם נוצרו כלי-לימוד למורים אלה? פעם דיברנו על זה שצריך לתת למורים אפשרות ללמוד בכתב. יתכן שאין הם יכולים ללמוד בצורה כזו. האם אפשר להסתפק בימי עיון מרוכזים?

בנוגע למכרזים, שמענו בחופש גם הדים

בנוגע למכרז למשרת מנהלים ב-13 בת"י-ספר גדולים. קראתי בפרוטוקול שרוב המועמדים הציעו עצמם לבתי-הספר בתל-אביב ורמת-גן. עובדה היא שרוב בתי-הספר נמצאים באיזור זה. הייתי רוצה לקבל פרטים לפי מה נקבעו הזוכים במכרזים: מה היו נימוקי הוועדה שבדקה את הבקשות? היו דיבורים רבים על מינויי המנהלים ואפשר אולי לטהר את האווירה על-ידי מתן הסברים טחאימים. היו שמועות שלמעשה כל המשרות חולקו טראש. האם היו באמת בתי-ספר בהם מונו מנהלים ללא מכרז, ואם כן - לפי איזה קנה-מידה?

כמה מלים על גן הילדים ועל מקומו במערכת

החינוך. האם לאור המציאות אין משרד החינוך חושב להאריך את תקופת הלימודים בגני-הילדים לפחות בישובי-העולים, באותם המקומות בהם הגיעה חה"כ צברי למסקנה שיש להתחיל את הלימוד בבתי-הספר בגיל 7? הכוונה לאותם המקומות בהם הילד כה מוזנח וסביבתו התרבותית כה דלה, עד כי אולי בגיל 7 יגיע לבגרות הרוחנית הנדרשת מתלמיד כיתה א', לאחר שיכנס למסגרת חינוכית בגיל 4. אולי על-ידי הקדמת הלימודים בגן-הילדים יהיו בגיל 6 פחות ילדים בלתי-מוכשרים ובלתי-טחאימים לבית-ספר יסודי. אולי בסופו של דבר הארכת תקופת הגן תעלה לסדינה פחות מאשר גידול רזרבה של ילדים מפגרים בלימודיהם.

או.

א. רוזאל-נאור:

ד"ר אבידור סיפר כי במקומות אחדים היו קשיים בפתיחת שנת הלימודים, בעיקר בתענך, בבית-שאן ובטבריה. בנוגע לתענך סיפר הוא שהיתה מחלוקת ביחס לבתי-ספר ממלכתיים וממלכתיים-דתיים וכי לחינוך ממלכתי-דתי הגיעו 8 מורים ומנהל שנשלחו לא על-ידי המשרד. מיהו המוסמך לשלוח מורים לבתי-ספר שלא על דעת משרד החינוך?

גם על בית-שאן מסופר שהילדים בבית-הספר הממלכתי-דתי למדו במצודה והיה זה משום סכנות נפשות להחזיקם שם. האם במקום המצודה הוצע להם מבנה אחר?

הכיתות כבר יצאו מהמצודה. מר שרינ:

א. רוזאל-נאור:

ד"ר אבידור אמר גם שלו אפשר היה לנהל את המשא-ומתן עם הרשויות המקומיות ולו גורמים אחרים לא היו מתערבים בעניינים - היה הרבה יותר קל להגיע להסדר. מי הם הגורמים המתערבים?

אשר למשמרת השניה, אני רואה שפחתו מספר הכיתות במשמרת זו. מהן התכניות לשנה זו? כמה כיתות חדשות בונים ומתי יסתיים בנינו?

האם אין משרד החינוך חושב להגדיל את תקן שעות הלימוד לכיתות המאוכלסות למעלה מ-50 ילד?

בנוגע לפיקוח ולהדרכה אני תמימת-דעים עם הקיטרוג של חה"כ צברי. אני חושבת שכל מה שנאמר בענין זה עוד אינו ממצה את המצב לאשורו. מצד אחד אומרים לנו שעל המנהל יוטלו תפקידי פיקוח והדרכה של המורים. מצד שני, נדמה לי שתקן שעות ההוראה המוטל על המנהל לא תמיד מסייע לו בכך. אם המנהל צריך בעצמו לעודות וחלק מזמנו צריך להיות מוקדש גם לבעיות משמעת ופגישות עם ההורים - ובעיות המשמעת מתרבות בד בבד עם מספר המורים הזקוקים להדרכה - הרי אין לו פנאי גם להדרכה. נוסף לכך מוטל עליו למלא כל מיני שאלונים. לפני שנה נודמן לא לשמוע ממורות טענות על דרישה מצד משרד החינוך למלא את מחברת המחנך בפרטי פרטים של נושאים שניתנו וכו'. עם תום השנה לא היה אפילו ידוע אם המחברות ישמשו חומר להסקת מסקנות. האם משרד החינוך נתן הוראה לאסוף את המחברות? האם המחברות נדרשו לוועדות שעסקו במעקב לניסויים?

אני מבקשת לדעת פרטים נוספים על השינויים בתכניות הלימודים שעומדים להנהיג ועל מבנה התכנית בדרך כלל. הייתי מבקשת שבעיית תכנית הלימודים תועמד כסעיף מיוחד על סדר-יומה של הוועדה.

האם ניתן לראות מהסקר מנין באים הילדים הזקוקים עדיין לבתי-ספר לנוער עובד?

מה הן תכניות משרד החינוך לגבי החינוך הטרומ-מקצועי ומהן המסקנות? האם תלמידי כיתות אלו שנכנסו לבתי-ספר חקלאיים ומקצועיים באמת הרוויחו שנת לימוד, כפי שהובטח להם?

הינ"ר ש. פרמין:

בסדר-יומה של הוועדה נמצאות שתי הצעות שהועברו אליה על-ידי המליאה: הצעת חה"כ מיקוניס - הנאת אמנים ולהקות בידור מחוץ-לארץ; הצעת חה"כ שופמן - הצפת ים-באל בסרטים מגרמניה. בקשר עם הצעות אלו עלינו להזמין את באי-כוח משרד הפנים ומשרד המסחר והתעשייה.

נוסף לכך הגיעו לוועדה בקשות להתערבות מאת בית-הספר רוטשילד בירושלים, מטבריה, מבית-הספר התיכון באילת. כן הגיעו לוועדה תלונות מאזרחים רבים, ביניהם גם מברק מכפר יסיף בענין בית-הספר התיכון בכפר. כן יש פניות שונות: מהסטודנטים של הטכניון, ממועצת הסופרים הרוסיים אל אנשי התרבות והחינוך בארץ-ישראל, ממר ציזלינג בקשר למשכן האמנות בעין-חרוד, מ"בצלאל" ומהקונסרבטוריון בתל-אביב. כן יש שלוש הזמנות: ממזיאון "בצלאל", ממכון ויצמן ומכפר נעורים.

קיבלתי העתק אחד של כל הפרוטוקולים מישיבת ועדת התקציב של "יד ושם". אוציא מהפרוטוקולים את הדברים הנוגעים לענין שדנו בו ואמסור את התמצית לחברי הוועדה.

הוועדה מקבלת ממכון ויצמן את הפרוטוקולים המדעיים המוצאים על-ידו. אני מעבירה את הפרוטוקולים לספרית הכנסת וחברי הוועדה יכולים לעיין בהם שם.